

BÁLINT FERENC

A HARCKOCSI

Széles körben ismert, hogy a harckocsi az I. világháborúban jelent meg a harctereken. Az azonban kevésbé, hogy az első harckocsi tervei az Osztrák–Magyar Monarchiában születtek meg. Günther Burstyn főhadnagy 1911-ben nyújtotta be elképzelését az osztrák–magyar hadvezetésnek. Az általa Motorgeschütznek (motorlöveg) nevezett eszköz minden olyan ismérvel rendelkezett, amelyet a mai harckocsikon is megfigyelhetünk: a páncéltest alján futó lánctalp, hátul elhelyezett motor és forgatható toronyba szerelt ágyú. A konzervatív katonai vezetők azonban nem láttak fantáziát a harcjárműben, így nem valósulhatott meg.

Elhagyott brit Mark IV harckocsi. Számos példány műszaki hiba miatt használható állapotban került német kézbe.

A britek 1915-ben bizottságot állítottak fel egy „szárazföldi csatahajó” megalkotására, amely páncélzata, fegyverzete és terepjáró képessége révén alkalmas az ellenség megerősített állásainak leküzdésére. A bizottság munkájának eredményeképpen 1915 szeptemberére megépült az első prototípus, amely a Little Willie nevet kapta (ez volt a német trónörökös gúnyneve a brit sajtóban). A lánctalpas jármű páncéltestének alapformája téglatest volt. Bár a Little Willie nem jutott el a sorozatgyártásig, a kipróbálása során szerzett tapasztalatok igen értékesnek bizonyultak a későbbi fejlesztések során.

A gyártásba kerülő brit harckocsi kialakítása számos ponton eltért a Little Willie-étől. A páncéltest oldalnézetből rombusz formájú lett, a lánctalp pedig nem a szerkezet alján helyezkedett el, hanem körbefutott a jármű szélén. Bár szóba került a te-

tőre helyezett forgatható lövegtorony kialakítása, ezt végül az alacsonyabb súlypont kedvéért elvetették. A fegyverzetet kétoldalt, kiugró gondolódkban helyezték el. Az első koncepció szerint külön építettek ágyúval felszerelt (Male, azaz férfi), valamint csak géppuskával ellátott (Female, vagyis női) járműveket. Az elképzelés szerint a különféle fegyverzetű egységek párokat alkotva működtek volna, az ágyúk a megerősített célpontok, míg a géppuskák az ellenséges élőerő leküzdésére szolgáltak. A fejlesztés és a gyártás a legnagyobb titokban zajlott, a munkásoknak azt mondták, hogy a járművek a mezopotámiai hadszíntérré készülő mobil víztartályok lesznek. A tartály angol neve alapján lett a harckocsi nemzetközi elnevezése tank.

A Franciaországba átszállított harckocsi első bevetésére 1916. szeptember 15-én került sor a somme-i offenzívában, Flers

és Courcellette települések között. Az első akció sikeresnek volt mondható, bár inkább a németekre gyakorolt pszichológiai hatása miatt. Előjöttek az új fegyver gyermekbetegségei, számos jármű vált műszaki hiba miatt mozgásképtelenné. Mivel a tervezés során kevés gondot fordítottak a küzdőtérré, a személyzetnek nagyon nehéz körülmények között kellett dolgoznia. A zárt páncéltestben igen meleg volt, a motor zaja, a kipufogógáz, a fegyverzet lőporfüstje együttesen szinte elviselhetetlenné tette a korai harckocsik belsejét.

Zsákmányul esett brit Mark V harckocsi német használatban, 1918. Mintegy 170 brit harckocsi került működőképés állapotban német kézre, ebből 40-nél kevesebbet állítottak szolgálatba.

FŐBB HARCKOCSITÍPUSOK AZ I. VILÁGHÁBORÚBAN

	Brit Mark IV Male	Brit Medium Mark A Whippet	Német A7V	Francia Schneider CA1	Francia Renault FT
Súly	29 t	14 t	33 t	13,6 t	6,5 t
Páncélzat	6-12 mm	14 mm	5-30 mm	11 mm	6-22 mm
Legnagyobb sebesség	6 km/h	13 km/h	15 km/h	8 km/h	8 km/h
Fő fegyverzet	2 db 57 mm-es ágyú	4 db 7,62 mm-es géppuska	1 db 57 mm-es ágyú	1 db 75 mm-es ágyú	1 db 37 mm-es ágyú vagy egy 8 mm-es géppuska
Másodlagos fegyverzet	3 db 7,62 mm-es léghűtéses géppuska	nincs	6 db 7,92 mm-es géppuska	2 db 8 mm-es géppuska	nincs
Teljesítmény	105 lóerő	90 lóerő	200 lóerő	60 lóerő	35 lóerő
Üzemanyag	benzin	benzin	benzol-benzin keverék	benzin	benzin
Személyzet	8 fő	3 fő	18 fő	6 fő	2 fő

Renault FT egy tehergépkocsi platóján, szállításra előkészítve. A kisméretű harckocsit közúton is könnyű volt szállítani (fent) Elfogott brit Medium Mark A Whippet harckocsit szemlélnék német és osztrák-magyar katonák a nyugati fronton, 1918 (lent)

A harctéren azonban jól boldogultak a járművek. A láncotlak segítségével képesek voltak leküzdeni a szélsőségesen nehéz terepet, a páncélzat pedig alkalmas volt a személyzet megvédésére, kivéve, ha közvetlen tűzérsegi találát érte. Az első, sorozatban gyártott változat a Mark I megnevezést kapta, továbbfejlesztett változa-

taiközül a Mark IV lett a legnagyobb számban gyártott brit harckocsi az I. világháborúban.

A brit eredmények láttán a franciák is megkezdtek a saját harckocsijuk kifejlesztését. Ennek eredményeként két nehézharckocsi-típust rendszeresítettek: a Schneider CA1-et és a Saint-Chamond-t. Mindkét típust az amerikai gyártmányú Holt lánctalpas traktorra alapozták. Egyik modell sem lett igazán sikeres, fő hátrányuk a gyenge meghajtás volt, ennek ellenére mindkettőből több száz példányt építettek.

Annál nagyobb sikert aratott az ugyancsak francia gyártmányú Renault FT, amely mérföldkőnek számított a harckocsitervezés történetében. A kisméretű járműnek mindössze kétfős személyzete volt, egyes megoldásai azonban máig tovább élnek a modern harckocsik nagy részében. A lánctalp a páncéltest aljára került, a meghajtó rendszer hátra, míg a küzdőtér elöl kapott helyet. A fő újítás a körbeforgatható páncéltorony jelentette, ide építették be a fegyverzetet, egy 37 mm-es rövid csövű ágyút vagy egy 8 mm-es géppuskát. Az I. világháborúban az amerikai haderő is használta a típust, a harcok lezárásáig több mint 2500 darab készült belőle.

Az oroszok is próbálkoztak harckocsik tervezésével, ezek közül azonban egyik

sem jutott el a sorozatgyártásig. A legismertebb közülük a Nyikolaj Lebegyenko vezetésével tervezett Cár harckocsi, amelynek megépült a prototípusa. Lebegyenko szerkezete teljesen elütött a korabeli harckocsikétól, tulajdonképpen egy hatalmas, ágyúkkal felszerelt, páncélos tricikli volt. A jármű két elülső kerekének átmérője elérte a 9 métert. A Cár harckocsi a méretei miatt könnyű célpontot nyújtott volna az ellenséges tűzérésnek, de sosem jutott ki a harctérre: a prototípus leszerepelt a terepen végrehajtott próbákon, így a projektet leállították.

A németek csak viszonylag későn, 1916 végén kezdték meg a fejlesztést. A munka eredménye lett az A7V jelzésű harckocsi, az egyetlen német típus, amely a háború alatt eljutott a sorozatgyártásig. Mivel jelentős mennyiségű fegyverrel szerelték fel (egy löveg és hat géppuska), személyzete legalább 18 főből állt. Első bevetésére 1918. március 21-én került sor, nem sokkal később pedig az első páncélosútközet is lezajlott: április 24-én a franciaországi Villers-Bretonneux mellett három német A7V csoportja össze három brit Mark IV-essel. Végül mindhárom német jármű veszteséglistára került, az egyik az ausztrál csapatok zsákmánya lett. A Mephisto nevet viselő harckocsit Ausztráliába szállították, ma ez a típus egyetlen fennmaradt példánya. Az A7V-ből mindössze húsz darab készült el, így érdemben nem tudta befolyásolni a harcokat. Megjegyzendő azonban, hogy a né-

metek viszonylag nagyszámú angol tankot zsákmányoltak, ezek egy részét szolgálatba is állították.

A brit haderőben időközben felmerült az igény egy, a meglévőknél könnyebb és gyorsabb harckocsira. Az új jármű csak feleolyan súlyos volt, mint a Mark IV, de megfelelő körülmények között kétszer akkora sebességet ért el. A harckocsi a Medium Mark A Whippet elnevezést kapta, a Whippet, vagyis agár a sebességére utalt. A Whippet csak géppuskákkal volt felszerelve. A típus 1918 márciusában került a harctérre, s igen sikeresnek bizonyult. A németek is kísérleteztek egy hasonló, ám még könnyebb harckocsi megalkotásával, de ennek csupán a prototípusa készült el a háború végéig.

Az osztrák–magyar haderő a világháború során nem használt harckocsikat, egy jármű azonban eljutott Magyarországra a háború alatt. A németek által zsákmányolt brit Mark IV-est József főherceg erdélyi hadi kiállításán tették közzemlére 1918 nyarán. A járművet egy uszályon állították ki a Margitsziget mellett. A harckocsit deszkapalánkkal vették körbe, a megtekintéséért fizetni kellett, a befolyt összeget jótékony célokra fordították.

Az I. világháború idején a német hadsereg kezdte el kidolgozni a harckocsik elleni küzdelem módszereit, és megkezdte a feladatra szánt fegyverek kifejlesztését is. A páncélelhárítás legegyszerűbb eszköze a kézigránátköteg volt, amelyet a

Német A7V és kezelőszemélyzete. A jármű fedélzetén elhelyezett fegyverzet és a jármű működtetéséhez nagy létszámú legénységre volt szükség.

gyalogos katonák használták a harckocsik megállítására, a sikerhez azonban jó idegkre volt szükség. A harckocsik ellen gyakran egyszerű tábori lövegeket alkalmaztak, amelyek hagyományos löszere is képes volt arra, hogy leszakítsa vagy megrongálja a lánctalpat, ezáltal mozgásképtelenné téve a harcjárművet. A háború utolsó évére azonban már megjelentek a kimondottan páncélelhárításra tervezett fegyverek is.

A 13 mm-es űrméretű Mauser T-Gewehr tulajdonképpen egy felnagyított puska volt, amelynek lövedéke elegendő energiával rendelkezett a korabeli harckocsik páncélatának átütéséhez. A fegyvert villaállvánnyal és pisztolymarkolattal szerelték fel. Hatásos eszköz volt a harckocsik ellen, a kezelői azonban nem szerették, a nagy energiájú löszer miatt ugyanis roppant erős volt a fegyver visszarúgása. A német Rheinmetall cég egy 3,7 cm-es űrméretű páncéltörő löveget készített. A kisméretű, könnyen mozgatható eszközökből mintegy 600 darabot gyártottak, azonban csak nagyon későn, 1918 szeptemberében került ki a harctérre, így érdemben nem tudta befolyásolni a harcokat. ♦